

Процедура макроекономічних дисбалансів: шлях до впровадження в Україні

Олександра Бетлій, ІЕД
Київ, 21 січня 2026 року

Вступ та передісторія

Витоки ПМД

Процедура макроекономічних дисбалансів (ПМД) була запроваджена як пряма відповідь на глобальну фінансову кризу 2008 року.

Її основною метою було посилення економічної стійкості країн-членів Європейського Союзу шляхом раннього виявлення та запобігання накопиченню потенційно шкідливих макроекономічних дисбалансів.

Мета процедури

Забезпечення макроекономічної стабільності та запобігання системним ризикам. Це досягається шляхом:

- Раннього виявлення потенційних макроекономічних ризиків
- Запобігання виникненню шкідливих дисбалансів
- Коригування вже існуючих дисбалансів

Визначення

Макроекономічні дисбаланси — це фінансові та структурні тенденції в економіці держави-члена ЄС, які можуть негативно впливати на стабільність її економіки, економіку еврозони або ЄС загалом.

Контекст для України

Впровадження ПМД є важливим елементом інтеграції України до Європейського Союзу. Це зобов'язання впливає з переговорного розділу 17 «Монетарна та економічна політика», який передбачає гармонізацію національної економічної політики з європейськими стандартами та механізмами нагляду.

Європейський семестр - рамка для ПМД

Щорічний цикл координації політик

Процедура макроекономічних дисбалансів (ПМД) є ключовою складовою Європейського семестру – щорічного циклу координації економічної, фінансової та соціальної політики в Європейському Союзі.

Європейський семестр охоплює кілька етапів оцінювання макроекономічної ситуації та структурних реформ у країнах-членах, формулювання рекомендацій на рівні ЄС, подання національних планів реформ і бюджетів, а також моніторинг виконання.

Взаємозв'язок із Пактом стабільності та зростання (ПСЗ)

Доповнення один одного

ПМД доповнює ПСЗ, який зосереджений переважно на фінансовій стійкості, розширюючи сферу моніторингу на ширший спектр макроекономічних показників.

Різні акценти

Якщо ризики переважно пов'язані з фінансовою стійкістю, ПСЗ є основним інструментом нагляду. Якщо ж існують ширші макроекономічні ризики, ПМД доповнює нагляд за ПСЗ.

Комплексний нагляд: дозволяє ЄС здійснювати контроль, який охоплює як фінансові, так і структурні аспекти економіки держав-членів, забезпечуючи цілісний підхід до макроекономічної стабільності.

Річний цикл та ключові дати Європейського семестру

Листопад

Листопад

- **Осінній пакет:** Європейська Комісія розпочинає щорічний цикл
- **Звіт Механізму попередження (AMR):** Публікується звіт, що є початковою точкою для ПМД
- **Визначення пріоритетів:** Встановлюються загальні економічні пріоритети для ЄС

Січень-Березень

Січень-Березень

- **Політичне узгодження:** Рада ЄС обговорює визначені пріоритети
- **Рекомендації лідерів:** Лідери країн-членів надають спільні рекомендації для національних фінансальних планів

Квітень

Квітень

- Подання планів/звітів:** Держави-члени подають до Європейської Комісії звіти середньострокові фінансальні структурні плани та звіти про їх виконання
- **Опис реформ та інвестицій:** Країни детально описують свої шляхи реформ та інвестицій

Травень

Травень

- **Весняний пакет:** Комісія оприлюднює звіти по країнах
- **Пропозиції щодо CSRs:** Комісія публікує пропозиції щодо Специфічних для країн рекомендацій (CSRs)

Червень-Липень

Червень-Липень

- **Офіційне прийняття Радою:** Рада ЄС офіційно приймає остаточні рекомендації

Серпень-Жовтень

Серпень-Жовтень

- **Впровадження:** Країни інтегрують отримані рекомендації у свої національні бюджети
- **Плани реформ:** Реалізація планів реформ та моніторинг їх виконання

Що таке Процедура макроекономічних дисбалансів (англ. MIP)?

Визначення

Процедура макроекономічних дисбалансів (ПМД) є механізмом нагляду, розробленим Європейським Союзом для раннього виявлення, запобігання та виправлення потенційно шкідливих економічних тенденцій, які можуть негативно вплинути на належне функціонування економіки держав-членів, економічного та валютного союзу або Союзу в цілому.

Об'єкт аналізу

Зовнішньоторговельний баланс

Аналіз сальдо поточного рахунку та чистої міжнародної інвестиційної позиції.

Борг

Оцінка державного боргу, боргу домогосподарств та нефінансових корпорацій.

Конкурентоспроможність

Моніторинг реального ефективного обмінного курсу, експортної ефективності та номінальної одиниці витрат на робочу силу.

Ціни на нерухомість

Відстеження динаміки індексу цін на житло.

Ринок праці

Аналіз рівня безробіття та рівня участі в робочій силі.

Ключова перевага

ПМД надає комплексне зображення економічного стану країни, що дозволяє вчасно виявляти потенційні проблеми.

Правова основа ПМД

Правова основа Процедури макроекономічних дисбалансів (ПМД) в Європейському Союзі базується на низці ключових законодавчих актів та статей Договору про функціонування ЄС, які були розроблені для посилення економічного управління та запобігання кризам.

Договір про функціонування ЄС

- Статті 121 та 136 Договору про функціонування Європейського Союзу (TFEU)
- Забезпечують правову основу для координації економічної політики держав-членів
- Положення щодо країн єврозони, що є основою для функціонування ПМД

Законодавчий пакет "Six-Pack" (2011 рік)

Цей пакет включає шість законодавчих актів, прийнятих у 2011 році, які значно посилити економічне управління в ЄС, зокрема запровадивши ПМД.

 [Посиліть економічне управління та координацію в ЄС](#)

Регламент № 1176/2011

Цей регламент встановлює процедуру запобігання та виправлення макроекономічних дисбалансів і застосовується до всіх держав-членів ЄС.

- ✓ Основний інструмент для виявлення та усунення дисбалансів

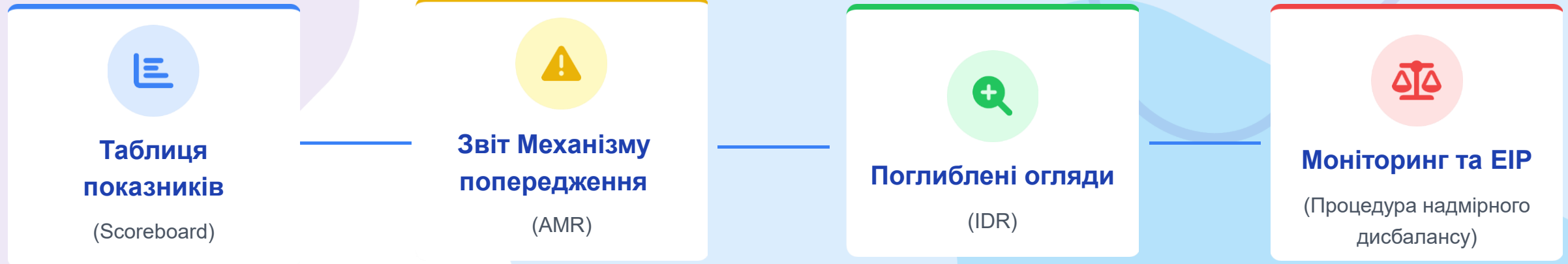
Регламент № 1174/2011

Цей регламент стосується заходів щодо забезпечення дотримання та санкцій для виправлення надмірних макроекономічних дисбалансів.

- ⚠ Передбачає можливість застосування санкцій для країн єврозони

Основні елементи ПМД

Процедура макроекономічних дисбалансів (ПМД) включає кілька ключових етапів та інструментів, які забезпечують комплексний моніторинг та реагування на потенційні економічні ризики.

⚠ Звіт механізму попередження та Таблиця показників

Звіт механізму попередження (AMR) є початковою точкою процедури. Він містить економічний та фінансовий аналіз на основі набору макроекономічних індикаторів (таблиці показників ПМД) та виявляє країни-члени, які можуть бути схильні до ризику економічних дисбалансів.

🔍 Поглиблені огляди та Процедура надмірного дисбалансу

Для країн, щодо яких AMR виявив ризики, Європейська Комісія проводить поглиблені огляди (IDR). Якщо в результаті IDR виявляються надмірні дисбаланси, країна підпадає під посилений моніторинг, а в найсерйозніших випадках може бути запущена Процедура надмірного дисбалансу (EIP), яка вимагає розробки та представлення плану коригувальних дій (поки що не застосовувалась).

Таблиця показників (Scoreboard) - Інструмент діагностики

Таблиця показників (MIP Scoreboard) є ключовим діагностичним інструментом Процедури макроекономічних дисбалансів (ПМД), призначеним для раннього виявлення потенційно шкідливих економічних тенденцій у країнах-членах ЄС.

Зовнішні дисбаланси

- **Сальдо поточного рахунку:** % ВВП, 3-річне середнє
- **Чиста міжнародна інвестиційна позиція:** % ВВП
- **Реальний ефективний обмінний курс:** 3-річна зміна у %
- **Експортні показники порівняно з розвиненими економіками:** 3-річна зміна у %
- **Номінальна одиниця вартості робочої сили:** 3-річна зміна у %

Внутрішні дисбаланси

- **Валовий державний борг:** % ВВП
- **Заборгованість домогосподарств:** % ВВП
- **Заборгованість нефінансових корпорацій:** % ВВП
- **Потік кредитів домогосподарствам:** % боргового запасу t-1
- **Потік кредитів нефінансовим корпораціям:** % боргового запасу t-1

Конкурентоспроможність

- **Продуктивність праці:** вимірює ефективність використання робочої сили
- **Експортна ефективність:** порівняння з розвиненими економіками

Ринок праці

- **Рівень безробіття:** відстеження динаміки та порівняння з середнім значенням в ЄС
- **Рівень участі в робочій силі:** аналіз змін у демографічних показниках

Важливо: Показники оцінюються відповідно до **порогових значень**, що визначають ступінь ризику. При перевищенні цих порогів запускається процедура виявлення та усунення дисбалансів.

Допоміжні індикатори та прозорість даних

Допоміжні індикатори

Для більш детального та всебічного розуміння макроекономічної ситуації ПМД використовує 23 допоміжні індикатори, які не мають встановлених порогових значень, але надають додаткову інформацію щодо аспектів, пов'язаних із загальною макроекономічною ситуацією.

Продуктивність праці

Вимірює ефективність використання робочої сили, що є ключовим фактором конкурентоспроможності.

Бідність та соціальне виключення

Оцінює соціальні наслідки економічних тенденцій, включаючи показники ризику бідності або соціального виключення.

Ціни на житло

Допомагає виявити потенційні «бульбашки» на ринку нерухомості та пов'язані з ними ризики для фінансової стабільності.

Роль Євростату

Євростат відіграє центральну роль у забезпеченні прозорості та доступності даних, що є фундаментальним для ефективного функціонування ПМД.

- Стандартизація методології та збору даних
- Регулярне оприлюднення статистичних звітів

Рекомендації для України

Для ефективного впровадження ПМД в Україні необхідно:

- Створити розділ на сайті Держстату України, аналогічний Євростату
- Звіти самооцінки, моніторингові візити Євростату/ЄЦБ
- Забезпечити прозорість та доступність макроекономічних даних
- Розробити механізми регулярного звітування відповідно до вимог ПМД

Поглиблені огляди (In-Depth Reviews)

+ Процес підготовки та мета IDR

1. Ідентифікація ризиків

AMR виявляє країни з потенційними ризиками

2. Підготовка IDR

Комісія готує детальний аналіз

3. Аналіз та висновки

Оцінка характеру та масштабів дисбалансів

📌 Чотири варіанти висновків після IDR

Відсутність дисбалансів

Поглиблений аналіз не виявив значних макроекономічних дисбалансів. Країна проводить ефективну економічну політику.

Дисбаланси

Виявлено макроекономічні тенденції, що негативно впливають або можуть негативно вплинути на функціонування економіки.

Надмірні дисбаланси

Виявлено "надмірні дисбаланси", які загрожують належному функціонуванню економіки країни або ЄС в цілому.

Надмірні дисбаланси з коригувальними діями

Потрібен запуск Процедури надмірного дисбалансу (EIP) та розробка плану коригувальних дій для усунення виявлених дисбалансів.

Посилений моніторинг та рекомендації

Посилений моніторинг

Посилений моніторинг - наступний етап у Процедурі макроекономічних дисбалансів для країн-членів ЄС з виявленнями макроекономічних дисбалансів. Водночас CRS визначаються в річних звітах Єврокомісії по економіці країн-членів ЄС, Цей механізм забезпечує більш інтенсивний нагляд за економічною політикою країни для своєчасного усунення виявлених проблем.

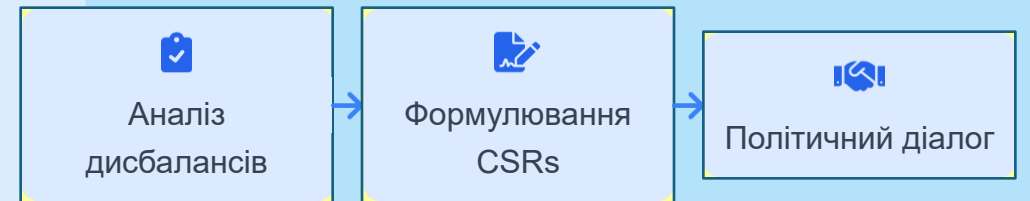
Що таке CRSs?

Специфічні для країн рекомендації (CSRs) - ключовий інструмент посиленого моніторингу.

- Формуються Європейською Комісією та схвалюються Радою ЄС
- Слугують основою для політичного діалогу між урядом країни та ЄС
- Містять вказівки щодо політичних дій та структурних реформ
- Направлені на виправлення макроекономічних дисбалансів

Діалог з ЄС

Важливо: CSRs не є зобов'язаннями, але стають основою для оцінки реформ та наступних кроків у рамках ПМД.

Процедура надмірного дисбалансу (EIP)

Найвищий рівень втручання в рамках ПМД

Процедура надмірного дисбалансу (EIP) застосовується в найсерйозніших випадках, коли виявлено "надмірні дисбаланси", що загрожують функціонуванню економіки країни-члена або Економічного та монетарного союзу.

☰ Рівень втручання

- ✓ Виявлено "надмірні дисбаланси" (severe imbalances), що загрожують або можуть загрозувати належному функціонуванню економіки держави-члена
- ✓ Країна систематично не виконує рекомендації, надані в рамках посиленого моніторингу
- ✓ При активації EIP держава-член зобов'язана розробити та представити план коригувальних дій

📄 Правова основа

Правовою основою для застосування санкцій є **Регламент (ЄС) №1174/2011**, який передбачає можливість застосування санкцій для країн єврозони у разі невиконання рекомендацій.

🔪 Санкції

Для країн єврозони у разі систематичного невиконання рекомендацій, передбачених EIP, можуть бути застосовані фінансові санкції:

- ➖ Можливість накладення штрафів, якщо країна не вживає ефективних заходів для виправлення надмірних дисбалансів
- ➖ Санкції направлені на забезпечення дотримання фіскальної дисципліни та макроекономічної стабільності в єврозоні

💡 Важливо знати

EIP є останнім засобом у ланцюгу процедур ПМД. Його мета - не карати, а спонукати до дії для виправлення серйозних економічних дисбалансів, що загрожують стабільності всієї єврозони.

Єврокомісія

Технічний аналіз та моніторинг

Відповідає за проведення технічного аналізу економічної ситуації в країнах-членах, використовуючи Таблицю показників та допоміжні індикатори. Готує Звіт механізму попередження та Поглиблені огляди.

Місії та діалог

Організовує місії до країн для збору додаткової інформації та ведення діалогу з національними органами влади.

Підготовка рекомендацій

На основі аналізу та діалогу розробляє проекти Специфічних для країн рекомендацій, спрямованих на усунення виявлених макроекономічних дисбалансів.

Рада ЄС

Схвалення

Розглядає та схвалює рекомендації, запропоновані Єврокомісією. Складається з міністрів країн-членів.

Прийняття планів дій

У разі виявлення надмірних дисбалансів офіційно приймає рішення щодо початку Процедури надмірного дисбалансу (EIP) та затверджує плани коригувальних дій.

Роль: Забезпечує координацію між країнами-членами та впровадження рекомендацій на національному рівні.

Європейська рада

Стратегічне керівництво

Надає загальне стратегічне керівництво та визначає широкі політичні пріоритети для Європейського семестру. Складається з глав держав та урядів країн-членів.

Схвалення ключових документів

Схвалює ключові документи Європейського семестру, включаючи загальні рекомендації, що впливають на напрямки економічної політики в ЄС.

Роль: Визначає загальну політичну стратегію щодо макроекономічної стабільності в ЄС.

Виклики та завдання для національного уряду

Імплементация реформ

Пенсійна система

Реформи, спрямовані на забезпечення довгострокової фінансової стійкості пенсійної системи, зменшення її залежності від державного бюджету та підвищення адекватності пенсійних виплат.

Ринок праці

Заходи для підвищення гнучкості ринку праці, зменшення безробіття (особливо серед молоді та довгострокового безробіття), покращення відповідності навичок працівників потребам економіки та стимулювання формальної зайнятості.

Інші структурні реформи

Впровадження реформ у сферах, що впливають на конкурентоспроможність, інвестиційний клімат та загальну економічну стійкість, такі як покращення бізнес-середовища, дерегуляція та боротьба з корупцією.

Інтеграція у планування

Середньострокові фінансові структурні плани

Інтеграція рекомендацій ПМД у середньострокові фінансові структурні плани України, що забезпечить узгодженість національної політики з цілями ЄС щодо макроекономічної стабільності.

Національні програми та стратегії

Враховання висновків та рекомендацій ПМД при розробці та оновленні національних програм розвитку, стратегій та планів дій, зокрема тих, що стосуються економічного зростання, зайнятості та соціальної політики.

Постійна координація

Необхідність створення механізмів постійної координації між різними відомствами для ефективної реалізації рекомендацій ПМД та їхньої інтеграції у національну політику.

Що потрібно змінити в Україні?

Для успішного впровадження Процедури макроекономічних дисбалансів (ПМД) в Україні необхідно здійснити ряд змін у законодавстві та процесах.

Законодавство

- Коригування термінів підготовки та затвердження Державного бюджету для узгодження з річним циклом Європейського семестру
- Інтеграція рекомендацій ЄС (CRS), отриманих в рамках ПМД, у національний бюджетний процес

 Прямі вимоги щодо термінів публікації звітів та рекомендацій

Відповідальні органи

- Визначення ключових відомств, таких як МінФін та МінЕк
- Координування діалогу з Європейською Комісією та іншими інституціями ЄС щодо макроекономічних дисбалансів

 Необхідна тісна міжвідомча координація

Інституційна інфраструктура

- Створення та розвиток інституційної інфраструктури для регулярного збору, аналізу та звітування даних відповідно до вимог ПМД
- Забезпечити прозорість даних та створити розділ на сайті Держстату України, аналогічний Євростату

 Регулярне звітування та аналіз макроекономічних показників

Успішне впровадження ПМД вимагає не просто формальних змін, а реалізації ефективних процесів уряду

Висновки та першочергові кроки

 Співпраця з Європейською Комісією

Основні висновки

ПМД — інструмент для України

Не просто контроль з боку ЄС, а механізм для вчасного виявлення "червоних прапорців" в економіці та запобігання розвитку шкідливих тенденцій.

Налагодження процесів

Регламенти ПМД мають пряму дію, тому головне завдання — не переписати закони, а налагодити ефективні процеси реагування на рекомендації та інтегрувати їх у національну політику.

Тісна міжвідомча координація

Успішне впровадження ПМД вимагає співпраці та координації між різними державними відомствами, а не лише одним міністерством, оскільки процедура охоплює широкий спектр економічних показників.

Першочергові кроки

1. Інтеграція в Європейський семестр

Вбудувати процедури ПМД до загальних процедур Європейського семестру, синхронізувавши національний цикл формування політик та бюджетування з річним циклом ЄС.

2. Алгоритми реагування

Розробити чіткі механізми та процедури для аналізу даних, виявлення потенційних макроекономічних дисбалансів та оперативного формування політичних відповідей.

3. Відповідність національних документів

Забезпечити відповідність національних програмних документів (CSRs, Recovery plans) вимогам ПМД, інтегрувавши рекомендації у стратегічні та програмні документи.

4. Якість даних

Держстат/НБУ повинні забезпечити високу якість даних, які йдуть в індикатори ПМД

КОНТАКТИ

Website: ier.com.ua

Email: betliy@ier.kyiv.ua

Instagram https://www.instagram.com/ier_kyiv/

Facebook: <https://www.facebook.com/IER.Kyiv/>

Telegram: <https://t.me/ukreconomic>

Twitter: https://x.com/IER_Kyiv